

Úvod

Při pohledu na zavírající se vrata věznice končí mnoho kriminálních filmů a televizních reportáží. Lidský život však za branou věznice pokračuje dál se všemi omyly, sny, plány a hlavně s nadějí přenášenou ze zítřka na pozítří. Někdo tam klesne docela na dno, někdo nalezne dostatek sil, aby se pozvedl. Za vraty věznice život pachatele zdaleka nekončí.

O životě ve věznici se už vůbec nemluví, protože je to pohodlnější. Kdo je potrestán, ten jako by přestal existovat. Podvědomá snaha bránit se nejednoznačným pocitům a úvahám v prvním okamžiku šetří naše nervy, avšak jen zdánlivě. Jednoho dne může být každý vězeň propuštěn.

Ve společnosti je mnoho lidí, kteří mají vězeňskou zkušenost. Nikdo z nich se tím příliš nechlubí. Byli bychom možná překvapeni, kolik našich známých či spolupracovníků se potýkalo s vězením. Nepátřejme po nich. Zkusme brát lidi kolem sebe takové, jací jsou dnes. Kdo vinu odčinil, měl by mít právo na klidný a normální život. I když je možné, že ho uvnitř provází víc výčitek než pachatele, kteří dnes ještě unikají trestu a parazitují se na úkor naší nevědomosti.

Podívejme se proto na život pachatele od prvního zločinu až po propuštění na svobodu. Jaké jsou jeho myšlenky? Je možné se napravit? Přijme ho společnost zpět nebo bude navždy „kriminálníkem“?

V této bakalářské práci jsem se zabýval životem lidí, kteří zažili pobyt ve vězení. Nejprve jsem se snažil porovnat různé životní podmínky, ať už kvalitu ubytování či programové aktivity, které fungovaly ve věznicích v dřívější době a trvají třeba i dodnes. Toto srovnání jsem aplikoval přímo na věznici v Pardubicích. Poté jsem se věnoval stěžejní otázce své bakalářské práce: *Jaký může být život vězně po propuštění?* Na základě mé známosti a následného rozhovoru s člověkem, který ve vězení strávil několik let, jsem se snažil proniknout do myšlenek, pocitů takového člověka i možností, ale také různých nástrah, které ho mohou „na svobodě“ potkat.

1. Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky (dále jen Vězeňská služba) byla zřízena zákonem České národní rady ve smyslu § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1.1.1993.

Vězeňská služba zajišťuje zejména výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Generální ředitelství Vězeňské služby, vazební věznice a věznice, pokud rozhodují ve správním řízení, mají postavení správních úřadů.

Vězeňská služba je organizační složkou státu a hospodaří s majetkem státu, který potřebuje k plnění svých úkolů, je účetní jednotkou.

(www.vscr.cz/kategorie/?kLegislativa)

1.1 Úkoly Vězeňské služby

Vězeňská služba spravuje a střeží vazební věznice a věznice, stará se o věznice pro místní výkon trestu a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění, zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků, zajišťuje bezpečnost výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství, vede evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky, provozuje hospodářskou činnost za účelem

zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby. (zákon č. 555/192 Sb.)

1.2 Členění Vězeňské služby

Vězeňská služba se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru. Vězeňská stráž střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, stará se o vazební věznice, věznice a věznice pro místní výkon trestu a při této činnosti a v uvedených místech zajišťuje stanovený pořádek a kázeň.

Justiční stráž dohlíží na pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje bezpečnost výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství. Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, výchovnou a další odbornou činnost. Součástí správní služby je i zdravotnická služba. Činnost správní služby zajišťují občanští zaměstnanci a příslušníci.

Příslušníci Vězeňské služby zařazení do správní služby mohou být pověřeni plněním úkolů vězeňské stráže. Příslušníci zařazení v justiční strážce mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů vězeňské stráže v místech výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody jen v mimořádných případech, nemůže-li vězeňská stráž zajistit vlastními prostředky pořádek a bezpečnost v těchto místech, a to pouze se souhlasem ministra spravedlnosti České republiky. (www.vscr.cz/kategorie/?kLegislativa)

1.2.1 Organizace Vězeňské služby

Základními organizačními jednotkami Vězeňské služby jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice a Institut vzdělávání. Generální ředitelství Vězeňské služby řídí, organizuje a kontroluje činnost ostatních článků organizace Vězeňské služby. Ministr řídí Vězeňskou službu prostřednictvím generálního ředitele, kterého jmenuje a odvolává. Za činnost Vězeňské služby zodpovídá generální ředitel ministru. Právní úkony jménem státu činí za Vězeňskou službu generální ředitel.

Jednotlivé věznice a vazební věznice zřizuje a ruší ministr. V jejich čele stojí ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel Vězeňské služby (dále jen generální ředitel). Ředitelé vazebních věznic, věznic a dalších organizačních článků Vězeňské služby jsou oprávněni jednat a činit právní úkony za Vězeňskou službu ve všech věcech, kromě těch, které podle zákona č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky v platném znění nebo rozhodnutí ministra nebo generálního ředitele patří do jejich pravomoci. (zákon č. 555/192 Sb.)

1.3 Typy věznic

Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů, a to

- 1) s dohledem, typ A
- 2) s dozorem, typ B
- 3) s ostrahou, typ C
- 4) se zvýšenou ostrahou, typ D

Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé, pro ženy a matky s dětmi. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu.

1.3.1 Věznice s dohledem (typ A)

Odsouzení mají volný pohyb v prostoru věznice, ložnice si mohou zamykat. Druhý klíč má samozřejmě personál. Po pracovní době mohou nosit civilní oděv a navštěvovat s povolením ředitele v okolí věznice kulturní a sportovní akce samostatně či s doprovodem pracovníka Vězeňské služby. O době a prostoru volného pohybu dostanou potvrzení. Bez dozoru pracují mimo věznici.

Návštěvy mohou odsouzení přijímat bez dozoru jednou týdně v době určené vnitřním řádem. Jednou za 14 dnů jim ředitel může povolit v doprovodu návštěvy volný pohyb mimo věznici až na 48 hodin. Balíček do 5 kg mají právo přijmout jednou za 14 dní.

1.3.2 Věznice s dozorem (typ B)

Odsouzení se pohybují volně v prostoru věznice. Ložnice si zamykají. Po večerce se hlavní dveře ubytovny zamykají. Vlastní oděv mohou nosit jen v době návštěv, při sportu, bohoslužbách a společných akcích mimo věznici. Propustky dostávají jenom ti, jimž ředitel povolí samostatnou docházku na pracoviště mimo věznici. Při společných kulturních akcích mimo věznici se musí zdržovat v dohledu pracovníka Vězeňské služby. Návštěvy mohou přijímat jednou za 14 dní ve věznici, zpravidla bez dohledu. Odsouzeným, kteří již vykonali alespoň třetinu trestu, ředitel může povolit jednou měsíčně volný pohyb v doprovodu návštěvy až na 24 hodin. Balíček do 5 kg mohou přijímat jednou za měsíc.

1.3.3 Věznice s ostrahou (typ C)

Odsouzení se ve vězení pohybují pod dozorem pracovníků VS, výjimečně mají při práci povolený volný pohyb v prostoru věznice. Hlavní dveře ubytovny jsou uzamykány. Pracují ve vězení nebo na střežených pracovištích. Návštěvy probíhají jednou za měsíc po pracovní době zásadně ve věznici a zpravidla pod dohledem pracovníka VS. Balíček do 5 kg mohou přijmout jednou za 2 měsíce. Po vykonání alespoň poloviny uloženého trestu může ředitel pouze po projednání na GŘ VS rozhodnout o přerušení trestu.

1.3.4 Věznice se zvýšenou ostrahou (typ D)

Odsouzení se ve věznici pohybují pod dozorem. Zpravidla jsou uzamykáni v celách. Pracují pouze na pracovištích ve věznici nebo v celách. Volný pohyb po věznici se jim neuděluje ani při práci. Při organizovaných akcích mohou být v kulturních a společenských místnostech společně s jinými odsouzenými zařazenými v typu D. Návštěvy probíhají jednou za 6 měsíců po pracovní době, zásadně ve věznici a zpravidla pod dohledem. Balíček do 5 kg mohou přijmout jednou za 3 měsíce. Po vykonání tří čtvrtin uloženého trestu může ředitel pouze po projednání případu na GŘ VS rozhodnout o přerušení trestu.

1.4 Umístování do jednotlivých typů věznic

Pouze soud rozhoduje o tom, do jakého typu věznice má být odsouzený zařazen. Do jednotlivých věznic na celém území ČR pak umísťuje odsouzené generální ředitelství Vězeňské služby, které bere ohled na místo sociální vazby odsouzeného a snaží se ho umístit do věznice v blízkosti bydliště. Každá věznice se dále dělí do jednotlivých vězeňských objektů v pěti územních oblastech.

Generální ředitelství Vězeňské služby v rámci klasifikace a vnější diferenciaci umísťuje zvláště:

- odsouzené se změněnou pracovní schopností (invalidy)
- odsouzené muže starší 60 let
- odsouzené ženy.

Vězeňská služba ČR řídí svou činnost především zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, řádem výkonu trestu odnětí svobody, trestním řádem a dalšími zákony a předpisy, jejichž ustanovení respektují také vnitřní řády věznic, které vydávají ředitelé věznic. (www.vscr.cz/kategorie/?kLegislativa)

2 Věznice Pardubice – místo pobytu

2.1 Charakteristika věznice

Věznice Pardubice byla postavena v letech 1889-1891. Pojetí stavby bylo na svou dobu velice moderní, a proto byl její model vystaven na Zemské jubilejní výstavbě v Praze v roce 1891. Ta dřívější byla typem věznice s ostrahou a byly v ní umístěovány všechny kategorie žen, obviněné ženy a v menší míře je zastoupen i výkon trestu odsouzených mužů v kategorii s dozorem. Zřízeno bylo osm oddělení pro výkon trestu žen, včetně specializovaných pro odpykání doživotního trestu (zvýšená ostraha), pro výkon trestu žen s poruchou duševní a poruchou chování a pro ženy trvale pracovní nezařaditelné (zvýšená ostraha), jedno oddělení pro výkon trestu mužů, jedno specializované oddělení pro odpykání trestu odsouzených mužů trvale pracovní nezařaditelných a zvláštní oddělení pro účely vazby. (České vězeňství, 2004, str. 28)

Ubytovací kapacita byla 475 míst. Vězni byli ubytováni na společných ložnicích s průměrnou kapacitou 6,66 lůžka, největší měly 11. Dvě světnice byly určeny pro jednu osobu, jedenáct pro dvě, dvě pro tři a deset pro čtyři. V 60. a 70. letech probíhala v areálu věznice rozsáhlá výstavba nových objektů a rekonstrukce nejstarších budov. Jednalo se například o výstavbu nové ubytovny pro odsouzené ženy, výstavbu nové kuchyně s jídelnou, prádelny a čtyř objektů výrobních provozů. Vzrostla kvalita ubytování. Šlo o poměrně prostorné a dobře prosvětlené ložnice, odpovídající společenské místnosti i standardní hygienická zařízení. Již krátce po uvedení do provozu však docházelo k trvalému překračování ještě únosné ubytovací kapacity, a tak tato určitá pozitiva byla záhy znehodnocena (nestačila kapacita hygienických zařízení, ložnice byly přeplněné apod.). Vážným nedostatkem bylo, že nešlo odděleně ubytovat prvovězněné od odsouzených vícekrát soudně trestaných. V době nacistické okupace zde německá justice zřídila pobočku takzvaného pracovní výchovného tábora. Další část tvořil sběrný tábor policejní preventivní vazby a jedna budova potom sloužila jako vězení gestapa. V letech 1945 – 1947 zde byly internovány osoby odsouzené dle malého či velkého retribučního dekretu prezidenta republiky. Krátce tu byli umístěni i nemocní vězni z Věznice Valdice. Dne 1.4. 1949 byl zřízen v prostorách věznice tábor nucených prací pro bývalý kraj Pardubice. Přicházely do něj osoby označované za

nepřátele nového zřízení. Téhož roku převzal celý objekt stát. Ministerstvo vnitra jej změnilo v nápravně výchovné zařízení pro výkon trestu odsouzených žen.

(<http://pardubice.vscr.cz/clanky>)

2.2. Programy zacházení

Zaměstnávání bylo koncipováno ve třech hlavních směrech. Základem byly místa ve vlastní režii, sloužící k obsluze věznic. Odsouzení dále pracovali ve vlastní výrobní činnosti věznic, jež je zaměřena díky strojně technologickému vybavení našití vybraných výstrojních součástí pro příslušníky VS a na výrobu většiny oděvů pro odsouzené. Možné je také šití ložních souprav, pracovních a lékařských oděvů, nemocničních košil apod. Třetí formou bylo zaměstnávání u soukromých firem uvnitř i vně věznice (tiskárna, prádelna...).

Vzdělávání odsouzených žen a mužů se uskutečnilo podle plánu práce ŠVS. Základ tvořily tyto vzdělávací aktivity: ženy – učební obor výroba konfekce, kurz praktická rodinná škola, kurz základní škola 1.- 5. ročník, záúční kurz: muži – kurz základů výpočetní techniky a informatiky, kurz malířských a natěračských prací, kurz společného stravování, záúční kurzy. Zájmové aktivity měly především za cíl vést ke kultivaci osobnosti ve sféře zájmů a koníčků. Volno časové aktivity byly profesionálně připravovány a podílejí se na nich specialisté, vychovatelé a další odborní pracovníci. Mezi nejatraktivnější patřily sportovní kroužky. Zahrnovaly nejčastěji kondiční posilování, stolní tenis, míčové hry, šachy a aerobik. Oblibu získaly turnaje mezi jednotlivými kolektivy a volejbalová utkání mezi odsouzenými muži a ženami. Hudbymilovní odsouzení se mohli zúčastnit práce kroužku hudby či historie a současnosti klasické a rockové hudby. Probíhali i kroužky výuky cizích jazyků, čtenářský, akvaristický, společenského chování a další. Odsouzené ženy se zapojovaly do kroužku pletení, šití a ručních prací. Z materiálu dodávaného charitativními organizacemi zhotovují výrobky, jež odebíral Charitativní dům sester Vincentek v Přepychách. Věznici navštěvoval dětský folklórní soubor Radost.

Ve věznici bylo zřízeno centrum sportovních a terapeutických skupin, v němž byly prostory pro rukodělnou dílnu, speciální výtvarnou terapii apod. Centrum bylo také využíváno pro speciální výchovné postupy, zaměřené na mladé ženy a muže,

prvotrestané a přestárlé odsouzené a další kategorie. Do věznice pravidelně docházejí zástupci církví, Armády spásy a dalších nevládních organizací. (České vězeňství, 2004, str. 4)

2.3. Pracovní příležitosti

O snaze personálu pomoci odsouzeným zařadit se po propuštění do normálního života se dá v Pardubicích těžko pochybovat.

Snažíme se, aby muži u nás žili v hezkém prostředí, třeba i mnohem lepším než měly doma, aby si ho začali vážit, říká vychovatelka. Oponuje ji však její kolega, který pracuje s nejhůř zvladatelnými delikventy ve speciálním oddělení. Vězni by přece neměli mít lepší podmínky než starší lidé v domovech důchodců. Je to nespravedlivé. Muži odsouzení do přísnějších typů věznic by měli mít horší podmínky, neumějí si všech vymožeností ani vážit. Ani na uvolnění tvrdé vojenské kázně nepanují stejné názory. Vězeňský personál, který se neosvědčil, sice musel v posledních letech odejít, stále se ale najdou jednotlivci, kteří by dali přednost starým dobrým časům, kdy vše bylo na povel a tím také jednodušší. Jenže s drilem jsou v naší společnosti mnohaleté zkušenosti a je známo, že ke snížení počtu recidivistů nevede. Opačný směr, uvolnění a důraz na vlastní odpovědnost, se zase nelíbí části veřejnosti, jež se cítí zaskočena růstem trestné činnosti v minulých letech. Zdá se jí, že trest by měl zůstat opravdu trestem. Pokud ale ve skutečnosti ani přísný trest nevede k nápravě, je na místě otázka, proč tomu tak je. Zda z důvodu, že se disciplína ve vězeních příliš uvolnila, či proto, že reforma vězeňství je dosud v půli cesty a její výsledky ještě nejsou dostatečně vidět. (České vězeňství, 2004, str. 3)

2.4. Konec jedné kapitoly

V souvislosti se vznikem a zprovozněním Věznice Světlá nad Sázavou v roce 2000 začaly se do ní postupně stěhovat odsouzené ženy zařazené v typu věznice s dozorem a ostrahou. Mladistvé se přemístily do Věznice Praha-Řepy a ženy zařazené do věznice se zvýšenou ostrahou byly eskortovány do Věznice Opava. Poslední odsouzená žena opustila bránu pardubické věznice 6. května 2004 v 10.05 hodin. Tím

skončila jedna z kapitol stotřináctileté činnosti věznice, jež se do podvědomí široké veřejnosti zapsala jako ženská. (České vězeňství, 2004, str. 29)

2.5 Věznice pro muže

V podstatě ve všech ubytovacích objektech bylo nutné provést stavební úpravy sanitárních místností, mnohdy i celkové opravy budov. Zásadní změna se však projevila ve zvýšeném bezpečnostním zajištění vnější ohradní zdi, zakázaného pásma, instalování technických prostředků uvnitř volných prostorů, ubytoven a pracovišť. Věznice tedy od roku 2005 zabezpečuje standardní výkon trestu odsouzených mužů v typu věznice s dozorem a s ostrahou a výkon trestu ve specializovaných odděleních pro muže trvale pracovní nezařaditelné v typu věznice s dozorem a s ostrahou. Kapacita je stanovena na 612 odsouzených. Mezi populací vězňů je téměř polovina starobních a invalidních důchodců, z toho až 80 psychiatrických pacientů, což vypovídá o náročnosti zajištění zdravotní a sociální péče, ubytování a samozřejmě o nutnosti specifického zacházení ze strany všeho personálu.

Práceschopní odsouzení jsou zaměstnání ve vnitřní režii potřebné pro chod věznice, ve vlastním výrobním provozu při výrobě oděvních součástí a rovněž v menším počtu u soukromých podnikatelských subjektů, např. v tiskárně Rentis, prádelně PETRA. Věznice měla v roce 2005 celkem 300 zaměstnanců, z toho 50 tvořila justiční stráž. Ostatní jsou z poloviny příslušníci, z poloviny občanskí pracovníci. Funkce dozorce byla téměř po 10 letech převedena zpět na oddělení výkonu trestu. Personál se této radikální změně v profilaci věznice a ve složení odsouzených přizpůsobuje velice problematicky, neboť zacházení s delikventními ženami mělo svá specifika, vyplývající z psychických a fyziologických zvláštností, pro které byl během své praxe odborně školen. Nová realita se nejvíce dotýká žen na funkcích vychovatelek, kterých je 50%, a na funkcích specialistů, kde je žen až 80%. Zásadní problémy vyvstaly v každodenní praxi dozorkyň a strážných, kdy určité činnosti ze zásady nemohou vykonávat jako dozorcí muži. Mnoho žen dokázalo najít vhodné přístupy a formy práce, odpovídající profesním a i bezpečnostním požadavkům. Jde o dlouhodobý proces, stejně jako při transformaci českého vězeňství.

(http://pardubice.vscr.cz/clanky/?cl_id=35)

3 Život před vězením

3.1 Situace v rodině

Výchovná funkce rodiny je nezastupitelná a u většiny populace pozitivně ovlivňuje sociální vývoj dítěte. Správná rodinná výchova by měla utvářet situace, kdy rodiče zahrnují své děti nejen láskou a podporou, ale přitom si dokáží zachovat svoji autoritu a disciplínu si nevynucují tvrdými tresty. Dětem dovolí účastnit se různých rodinných porad při rozhodování o některých záležitostech (samozřejmě s přihlédnutím k jejich věku) a tím u nich mohou vyvolat pocit rovnoprávného člena rodiny. Dítě pak má možnost studovat chování a role rodičů, jejich postupy a jednání při řešení různých rodinných a životních povinností. Získává tak kapitál pro svoji budoucnost. (Matoušek, Kroftová, 1998, str. 37-42)

Luboš se nacházel ve velmi problematickém věku adolescence, neboť po rozvodu svých rodičů vyrůstal s matkou a nevlastním otcem. V dnešní době, kdy rozvodem končí tři manželství z pěti, nastává situace, že jsou děti vychovávány jen jedním z rodičů. Ve všech zemích, a naše země není výjimkou, pečují ve zdrcující většině o dítě matky. Děti vychovávané jen jedním z rodičů jsou podle mezinárodních studií a statistik, které jsou dnes k dispozici, o něco horší ve škole, ve sportovních aktivitách, v zájmových kroužcích. Mají více zdravotních a psychických problémů a také více střetů se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které vyrůstají s oběma rodiči a jsou jimi vychovávány.

Přítomnost otce v rodině a jeho účast na výchově se jasně ukazuje jako rozhodující faktor, který brání delikvenci syna. Chlapci, kteří žijí a jsou vychováni v domácnosti s vlastním otcem mají významně menší sklon přestupovat meze zákona než chlapci žijící bez otce či s otcem nevlastním. (Matoušek, Kroftová, 1998, str. 37-43)

V rodině Luboše tato situace nastala. Přítomnost nevlastního otce byla pro děti spíše komplikací než přínosem a jeho spoluúčast na výchově neměla požadovaný efekt. Luboš ho chápal spíše jako přítele rodiny než jakousi autoritu. Neměl s ním žádné konflikty, ale také žádný bližší vztah.

Domnívám se, že nevlastní otec může být při výchově i přínosem. Záleží však na osobnosti a predispozicích nevlastního rodiče, v jakém věku dětí do rodiny přišel, jakou má osobní zkušenost s výchovou, která byla na něm uplatňována. Kladné body u dětí získá ten nevlastní rodič, který je ochoten trávit s rodinou čas, být s ní pohromadě a věnovat se společným zálibám. Když je osoba v podobě nevlastního rodiče pro vychovávané dostatečnou autoritou, která nepostrádá charisma, je pro děti hrdinou a vzorem při řešení problémů, nehraje například věk při příchodu do rodiny žádnou roli. Dochází k bezproblémovému zařazení do rodiny, do rodinné hierarchie a spoluúčast na výchově nepřináší žádné zátěžové a problémové situace pro rodinu. V opačném případě, kdy v rodině chybí vlastní otec nebo kde není ani nevlastní otec, chlapec postrádá vzor, s nímž by se mohl identifikovat, a v němž by mohl vidět mužskou roli (gender).

Podle mých rozhovorů bylo patrné, že Lubošovi chyběla opora v otci, v muži, který by s ním dokázal komunikovat jako chlap s chlapem. Poradit mu v krizových situacích, být mu autoritou, která ho dokáže podržet, pokárat ho, případně i použít tělesný trest, aby si uvědomil, že si ničí život. To se bohužel nestalo. Nevlastní otec tuto roli nezvládl a maminka, ač dávala synovi lásku, na výchovu sama nestačila.

3.2 Problémy v dospívání

3.2.1 Adolescence

Z vlastních zkušeností vím, že nezanedbatelný vliv na dospívající má i to, s kým, jak a kde trávíte svůj volný čas. Přátelé a kamarádi ovlivňují mladé lidi jak pozitivně tak negativně. Jak jsem již uvedl na začátku, Luboš prožíval období adolescence, bylo mu 19 let. Období adolescence, kdy bývá postupně dosahována plná reprodukční zralost a dokončen tělesný růst. Rychle se mění postavení jedince ve společnosti, dochází k přechodu ze školy do života, dále se v tomto období začínají častěji navazovat hlubší erotické vztahy a dochází ke změně zásadního sebepojetí. Toto období zahrnuje zhruba věk od 15 do 22 let. Rozdíl ve způsobu uvažování prepubertálních školáků a dospívajících lze stručně vyjádřit tak, že dětství je charakteristické úsilím o poznání a pochopení světa takového jaký je, pro dospívání na rozdíl od prepubertálních školáků je typická potřeba schopností uvažovat o tom, jaký by tento svět mohl být kdyby...

S. Freud nazval toto období genitálním stádiem. Zastával a prezentoval názor, že je typickým oživením sexuálního pudu na jiné úrovni než v minulosti. Sexuální potřeby sice stále určují směřování osobnosti, ale nyní není objekt jejich potencionálního uspokojení členem rodiny, už nejde o incestní zaměření. Určitá proměna je zřejmě i v charakteru těchto vztahů, kdy je dospívající jedinec méně egocentrický, neusiluje v takové míře jen o uspokojení svých vlastních potřeb, ale snaží se také ve vztahu něco poskytovat. Naopak podle E. Eriksona je dospívání charakteristické hledáním vlastní identity, bojem s vlastní nejistotou a pochybnosti o sobě samém, o své pozici ve škole, ve společnosti, v kolektivu kamarádů, s nimiž tráví volný čas. I Erikson klade důraz na osamostatnění se od rodiny, ale na rozdíl od Freuda považuje za důležitější jeho psychosociální aspekt. Sexuální složka je jen jednou, byť významnou součástí identity dospívajícího. V rámci celkového vývoje osobnosti člověka tudíž dochází i ke změně způsobu myšlení. Dospívající je schopen uvažovat abstraktně o různých alternativách a variantách, které zatím reálně nenastaly. Adolescent se začíná osamostatňovat z vázanosti na rodiče a značný význam pro něho nabývá mít vrstevníky, s nimiž se ztotožňuje ve větší míře než v minulosti. V dospívání se objevuje nový způsob sebepoznávání, jedná se o introspekci, což znamená zaměření se na vlastní pocity, prožitky a myšlenky. (Vágnerová, 2000, s. 209 – 229)

3.2.2 Zklamání v první lásce

Dospívající zakončuje školní docházku a volí si svoje budoucí povolání, které bude určovat i jeho pozdější sociální postavení ve společnosti. Získává první zkušenost s navazováním partnerských vztahů. Dospívání je totiž i obdobím prvních lásek. O to více je složitější sebehodnocení v oblasti psychických vlastností. (Vágnerová, 1994, s. 224 - 225)

Právě toto období nejvíce ovlivnilo směr Lubošova života. V 15ti letech potkal svoji první velkou lásku. Jednalo se o dívku ze sídliště. Trávili spolu mnoho času, byla to jeho první sexuální partnerka. Myslel si, že ona je ta jediná a pravá, byl na ni velmi fixován. Po čtyřech letech známosti ho však opustila. Pro Luboše to bylo obrovské zklamání a nesl to velmi těžce. Snažil se vymyslet, jak ji získat zpět. Dozvěděl se, že navázala známost s nějakým bohatým mužem. Právě v tuto chvíli došlo ke zlomu, kdy

Luboš začal uvažovat o tom, jak co nejrychleji získat větší množství peněz, aby jí dokázal, že se dokáže vyrovnat jejímu stávajícímu partnerovi.

4 Období Patologického chování

4.1 Počátky trestné činnosti

Po těžkém rozchodu s přítelkyní se Luboš cítil hrozně osamělý a nepotřebný. Připadal si jako neschopný člověk, který si nedokáže udržet partnerku. Potuloval se bezcílně po sídlišti, vasedával po hospodách. Byl nezaměstnaný a veškerý svůj čas trávil se svými vrstevníky, kteří na tom byli podobně. Neměli moc peněz, proto vymýšleli, jak je získat za každou cenu. Jeden z jeho kamarádů byl pracovník ostrahy v jedné chrudimské firmě. S celou partou se dohodli, že tuto firmu vykradou. Tento komplic jim měl během své noční služby umožnit bezproblémový přístup do firmy. V červnu roku 1997 tuto krádež uskutečnili. Radost z uskutečněné akce jim však nevydržela dlouho. Po oznámení vykradení, začala policie vyslýchat jejich komplice z ostrahy, uhodila na něj. Ten se přiznal a tři dny poté byl Luboš s celou svou partou zatčen. Z obavy, aby nedošlo k ovlivňování svědků a sjednocení výpovědí, na ně byla uvalena vazba.

4.2 První pobyt za mřížemi

V této chvíli se Luboš dostává do zcela neznámého prostředí Vazební věznice v Hradci Králové. Najednou nemáte dostatek pohybu a pobytu ve venkovním prostředí. Na vazbě jste 23 hodin, na cele 3x6 metrů a hodinu na vycházce v kotci stejných rozměrů s jediným rozdílem, že nahoře není strop. Paradoxem je, že na vazbě jste z pohledu práva nevinný, ale daná omezení jsou mnohem větší než u odsouzených. Televize nebo jakákoliv zábava či práce, to absolutně neexistuje. V cele je železná postel, dvě plechové skřínky, stolek a stoličky. Uvnitř cely je také hygienické zařízení oddělené plentou. K řádu věznice patří, že si obvinění celu uklízejí. Již toto samotné místo je velká zátěž na vaši psychiku a teď si uvědomte, že jste 19-ti letý mladík, který celý život žije u matky, najednou uděláte chybu a ocitnete se ve společnosti lidí, se kterými byste se normálně nebavili. Musíte tam s nimi žít týden, měsíc, rok. Nemůžete jen tak odejít, musíte s nimi vycházet a komunikovat. Ty lidi jste si nevybrali, ale

musíte s nimi žít v jedné místnosti 24 hodin denně. Vládne zde ponorková nemoc, slovní konflikty, občas dojde k fyzickému napadení.

Většinu času vám ve vazbě zabere jen myšlenka na přežití tam uvnitř. Nemáte dovolenou, nikdy si od toho nemůžete odpočinout ani na minutu. A když tam skoro nic neděláte, tak tam prakticky nikdy nemůžete relaxovat tak, abyste řádně doplnili energii. Automaticky na vás podvědomě působí ona stresová zátěž, ať už jen z prostředí, či ztráty svobody. V žádném případě nelze zapomenout na to, kde jste a proč tu jste. První co ráno vidíte jsou mříže a koukáte na ně celý den. Nelze mluvit o nějakém žití, ale o přežívání. I když se snažíte zabavit, tak se vám hlavou honí všelijaké myšlenky, pořád je člověk nějak napnutý. Tady není třeba přemýšlet nad tím, co bude zítra, ale představujete si to, co bude, až se dostanete ven. Chcete se polepšit, žít spořádaný život. Žijete v ideálech, ale vůbec netušíte, jak těžké je vrátit se zpátky. Myslíte, že už se za mříže nikdy nevrátíte, ale ani nevíte, jak snadné je opět sejít na scesti.

Luboš strávil ve Vazební věznici v Hradci Králové tři měsíce. Jelikož se jednalo o jeho první provinění, byl odsouzen k dvouletému podmíněnému trestu a byl propuštěn na svobodu.

4.3 Návrat domů

Po propuštění na něj čekalo několik změn. Během jeho pobytu ve vazbě se jeho matka začala starat o čtyři děti svého bratra, a proto se rozhodl, že se odstěhuje ke svému dědovi, který bydlel sám ve třípokojovém bytě.

První tři měsíce se Luboš snažil žít spořádaně, hledal si práci, vystřídal několik zaměstnání, ale nikde se nemohl pořádně uchytit. Problém nebyl v tom, že by nechtěl pracovat, ale buď ho nevzali kvůli zápisu v rejstříku trestů, nebo ho někdo v práci udal, že je bývalý zloděj, a proto byl propuštěn. Najednou ten svět nebyl tak růžový, jak si ho představoval ve vazbě, viděl, že má na sobě cejch zloděje a že taková přirozená věc, jako najít si práci v dělnické profesi, je velký problém.

Přihlásil se na pracovní úřad a opět se začal potulovat. Rodina na něj neměla čas, za matkou chodil jen pro peníze. Začal hodně pít, hrál na automatech. Peníze mu začaly rychle docházet, půjčoval si od známých a jeho krize se začala prohlubovat. Neměl nikoho blízkého, kdo by mu pomohl, s kým by si mohl promluvit. Stále častěji myslel na to, že bude v krádežích pokračovat, aby se uživil.

4.4 Celostátní pátrání

Po několika měsících za ním dorazil známý z Brna, který o jeho minulosti věděl, a tak se ho zeptal, jestli ještě krade. Luboš, už ani neví proč, odpověděl, že ano. Najednou se vrátil do situace, o které si myslel, že už nikdy nenastane - začal opět krást. Vytipovávali si objekty, firmy a obchody na malých městech a vykrádali je. Vybírali si hlavně spotřební zboží, které šlo snadno zpeněžit. Poté zboží prodávali do zastáven nebo po známých. Nejednalo se o pravidelné akce, spíš jednali nárazově.

Po půl roce této trestné činnosti po nich bylo vyhlášeno celostátní pátrání. Luboš věděl, že je zle, protože měl podmínku a bylo jisté, že už trestu neujde. Avšak přihlásit se na policii nechtěl. Měl v hlavě neskutečný zmatek, strach z toho, že ho opět seberou, půjde zpátky do vazby a že bude odsouzen. Ve snaze vymyslet co dál, odjel z Pardubic. Několik týdnů pobýval na Šumavě. Poté byl na chvíli v Brně. Nikdy však neuvažoval o tom, že by utekl z republiky do zahraničí. Nakonec se mu začalo stýskat po rodině a po známých, a tak se vrátil do regionu. Pobýval střídavě v Ústí nad Orlicí, ve Vysokém Mýtě a odtud vždy jezdil na dva dny v týdnu domů do Pardubic. Paradoxem bylo, že ho nikdy v místě bydliště policie nehledala. Za rodiči pravidelně jezdil, v Pardubicích chodil do hospod a restaurací, dokonce jeho soused byl policista, který bydlel v patře nad ním, věděl, že se skrývá doma, ale nezatkl ho. Zní to možná neuvěřitelně, ale takto se skrýval skoro rok! Po celou tu dobu se psychicky připravoval na den, kdy ho zadrží, a vyrovnával se s myšlenkou několikaletého pobytu za mřížemi.

4.5 Zatčení

Nakonec však k tomu osudovému dni došlo. Jejich případ se začal stále více řešit, protože několik jeho společníků už bylo zadrženo. Pro Luboše si přijela policie přímo do jedné restaurace nedaleko jeho domu. Shodou náhod ho dokonce zatýkal jeho

„kamarád“ policista. Ten mu při výsleších hodně pomohl, protože ostatní komplicové se na něj snažili hodit i věci, které neprovedl. Mohl mu v klidu říct ano, tohle jsem udělal, ne, tohle ne. V dané situaci mu to sice nepřilepšilo, ale zároveň ani nepohoršilo. Proto věděl, že si odpyká trest jen za to, co provedl. V danou chvíli toto bral jako obrovské pozitivum. Po zatčení a výsleších putoval pro něj na známé místo do Vazební věznice v Hradci Králové.

5 Pobyt ve vězení

Instituce vězení ve společnosti vzniká, aby ochránila „poslušné občany“ od těch, kteří jsou mechanismy trestního práva a soudnictví označeni jako pro společnost nebezpeční. Ve vězení jsou „neposlušní“ občané drženi v kontrolovaném prostoru po určitý kontrolovaný čas. Věznice má ale nejen chránit společnost před těmi, které do sebe pohlcuje, ale má ji také napravovat. Zdá se však, že náprava a resocializace ve vězení opět reprodukuje stereotypizované modely femininity a maskulinity. Muži jsou vězením „napravováni“ a vedeni k tomu, aby byli „správnými“ muži, tedy autonomními osobnostmi, které si osvojí základní dovednosti a po propuštění obtojí na trhu práce. V praktické rovině se tyto ideje zrcadlí v kvalitnější síti rekvalifikačních, pracovních a volnočasových programů ve vězeních pro muže.

5.1 Vazební věznice

Po zadržení obviněného záleží na soudu, jestli vyšetřování proběhne na svobodě a nebo bude podezřelý umístěn do vazební věznice. V případě Luboše K. se jednalo o opakovanou trestnou činnost, a proto byl soudem umístěn do tzv. konkluzní vazby. Jedná se o vazbu, která udržuje podezřelého stranou, aby nemohl ovlivňovat případné svědky. Při každé návštěvě je přítomen policista, rozhovory jsou nahrávány a nedochází k osobnímu kontaktu. Obviněný je zcela oddělen od okolního světa.

5.1.1 Seznámení s prostředím

Podle psycholožky trvá každému novému trestanému čtrnáct dní až měsíc než si zvykne na podmínky, které ve vazbě vládou. Vazba je obzvláště pro prvně trestané velký stres. První týdny bývají náročné zejména pro ty lidi, kteří jsou drogově a alkoholově závislí. Musí abstinovat a někdy dostávají na základě lékařského doporučení substituční léčbu. Velká životní změna je to ale i pro ostatní. Představte si, že najednou nemáte přehled o čase, nemůžete si zavolat, nevíte, co se děje s vašimi blízkými. Ve vazbě neznáte dne ani hodiny, kdy budete propuštěni. Největší nejistota přichází zvenčí. Nevíte, jak probíhá vyšetřování, kdy začne soud, nemáte každodenní zprávy o vaší rodině. (Janatová, 2009) Luboš, který už jeden pobyt v tomto zařízení zažil, tušil, co ho čeká. Přesto měl štěstí na poměry, které panovaly na jeho oddělení. Tekla zde teplá voda a byl zde i splachovací záchod. Na jiných odděleních vazby, kde strávil předchozí pobyt, toto „vybavení“ nebylo.

Dalším problémem ve vazební věznici spočíval v tom, že ho na cele čeká pobyt většinou s lidmi, kteří za sebou mají větší kriminální minulost než on. Každodenně přicházíte do styku se zloději, podvodníky, vrahy, drogovými dealery. Musíte s nimi nějak vycházet, občas komunikovat, prohodit pár slov. Bojíte se s nimi dostat do konfliktu, aby vám někdo neublížil.

5.1.2 Konflikty na cele

Ve vazbě se často objevuje tenze z uvěznění. Toto napětí se projevuje všemi možnými způsoby vnitřního odporu nebo psychických problémů. Setkáváme se s projevy agrese, dále třeba vidíme hysterické nebo i psychosomatické projevy. Občas se setkáme i s lidmi, kteří mají různé poruchy osobnosti. Nemůžeme se proto divit, že často dochází k slovním, někdy i fyzickým konfliktům. (Janatová, 2009)

Zpočátku Luboš se spoluvězni vycházel špatně. S jedním se dostal do několika slovních konfliktů, které vyvrcholily fyzickým napadením. Psychologové tuto agresi přisuzují tomu, že ji uvěznění používají jako prostředek pro snížení napětí, které pociťují. Na svobodě si lidé snižují napětí různými jinými způsoby, ale na tak malém prostoru a v takovém počtu, to prostě nejde.

Celý spor chtěl Luboš vyřešit tím, že zašel za vězeňským psychologem a požádal ho o přeřazení na jinou celu. Bohužel mu nebylo vyhověno a musel zůstat na této cele. V té době to však pro něj mělo spíše velké pozitivum. Tímto konfliktem si začal naplno uvědomovat, že mezi tyto lidi nepatří a začal o sobě daleko více přemýšlet.

5.1.3 Myšlenky na změnu

„Odsouzení ve výkonu trestu litují toho, že si zničili život. Vidí, jak se jim zhroutily rodinné vztahy. Ale jen málokdy litují toho, co provedli. Oběť je na vedlejší koleji.“ (Janatová, 2009)

Zhruba měsíc po konfliktu byl Luboš přeložen na jinou celu. Dostal se zde do společnosti mladého muže, který zavinil autonehodu. Najednou mohl zase normálně komunikovat. Nemluvil s člověkem, který by byl kriminálník, ale nezodpovědný občan. Mohl si s ním normálně povídat, neřešila se jen problematika trestu a místního pobytu. Bavili se o rodině, o domově...

Díky tomu se po čase jeho život zklidnil, zvykl si na daný režim, i přesto myslel na to, mít vše za sebou, začít žít nový a lepší život, ke kterému vede ještě dlouhá cesta. Podle mne si právě v tuto chvíli uvědomil, že se musí něco změnit, že už se sem nechce vrátit. Najednou věděl, že ublížil rodině, přátelům, kteří mu věřili. Ale i právě proto, jsem zde umístil názor psycholožky. Luboš dobře věděl, že už nechce zpátky, věděl i to, že se musí polepšit, ale nikdy nepadla zmínka o tom, koho okrádal a komu způsobil škodu nebo kdo se kvůli němu dostal do potíží. To vše šlo ale do pozadí, litoval svého zpackaného života a přemýšlel nad novým začátkem. Je však těžké tuto situaci nějak hodnotit, nikdy jsem to nezažil. Možná právě samotný pobyt, kdy člověk žije po celou dobu v nejistotě, chápal jako trest za svá pochybení v minulosti.

5.1.4 Obrat k lepšímu

Po sedmi měsících čekání na rozsudek přichází první světlejší moment z Lubošova pobytu za mřížemi. Za dobré chování je přeřazen z konkluzní vazby na volnou, kde je pro vězně volnější režim. Jeho zlepšenou psychiku pozvedla hlavně první bezbariérová návštěva rodiny, což znamenalo, že mezi nimi nebylo žádné sklo a došlo tak k prvnímu osobnímu kontaktu. V tuto chvíli se mu hodně ulevilo, věděl, že není sám, že rodina za ním stojí. Již tušil, že bude odsouzen, že půjde do výkonu trestu. Nechtěl však být daleko od rodiny. Proto se rozhodl napsat žádost na soud, že by chtěl svůj trest odpykat v pardubické věznici, která leží 100 m od místa trvalého bydliště. S touto žádostí mu pomohl jeho spoluvězeň z vazby, který byl povoláním právník.

Bez jednoho dne strávil Luboš ve vazební věznici v Hradci Králové rok. Poté přišel rozsudek, kdy byl odsouzen ke dvěma letům odnětí svobody. Jeho žádosti na umístění do věznice Pardubice bylo vyhověno.

5.2 Výkon trestu

Po vynesení rozsudku se Luboš dostává do místa, které znal jen zvenčí. Skoro denně chodil okolo, ale nikdy netušil, že tuto budovu pozná i zevnitř. Ano jedná se o Pardubickou věznici. Přesto, že nastupoval do výkonu trestu, nebyl úplně skleslý. Věděl, že uvnitř pracují jeho známí ze sídliště, že rodina je na blízku, že každou návštěvu za ním přijdou. Další pozitivum spočívalo v tom, že ve vazební věznici v Hradci Králové odpykal skoro polovinu trestu, a tak čekal pouze na vypršení

podmíněného trestu z jeho prvního rozsudku, aby mohl zažádat o prominutí zbytku trestu.

5.2.1 Příjem do věznice

Po nástupu do výkonu trestu je odsouzený zařazen do nástupního oddělení. Během pobytu zde se každý odsouzený podrobně seznámí s obsahem zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody a obsahem vnitřního řádu věznice. Během pobytu v nástupním oddělení je na odsouzeného vypracována zpráva, na jejímž základě pedagog nabídne odsouzenému některý z programů zacházení (pracovní, vzdělávací nebo zájmové aktivity) a umožní mu výběr.

Poté odborná komise určí vychovatele, jemuž bude odsouzený svěřen do péče. Při rozhodování o umístění odsouzeného na konkrétní ubytovnu se vychází z principu oddělení více a méně narušených odsouzených. Splňuje-li odsouzený kritéria pro zařazení na volné pracovní místo na vnitřním nebo vnějším pracovišti (hodnotí se jeho kvalifikace, zdravotní stav a bezpečnostní důvody), zařazovací komise složená ze zástupců věznice a zaměstnavatele mu přidělí práci.

5.2.2 Časový rozvrh dne

Časový rozvrh dne se skládá z pravidelných a nezbytných akcí, které se opakují u všech odsouzených bez rozdílu, zda pracují v denní, noční nebo odpolední směně, ústavní režii, zda jsou nezaměstnaní nebo místo práce chodí do školy. Pro všechny však platí: budíček, hygiena, 2.hod. vycházky, 3x denně výdej stravy, 2x sčítací prověrka, večerka. Dále je to práce nebo pracovní terapie – celkem 8 hodin denně z volitelných akcí podle resocializačního programu, osobního volna a naposled pak z nepravidelných celoustavních sportovních nebo kulturních akcí.

5.2.3 Ubytování, stravování, volný čas

Po opuštění nástupního oddělení odchází vězeň na určenou ubytovnu a světnici. Oproti vazební věznici se jedná o pohodlnější a volnější ubytování. Ve světnici jsou

postele, skřínky, židle a stoly. Sociální zařízení a umývárny nejsou přímo na světnici jako ve vazbě, ale na každém oddílu na chodbě. Ve světnici, na místech k tomu určených, je povoleno pěstovat květiny a na stěnách mohou být vhodné obrazy. Květiny a obrazy jsou také na chodbách, v kulturních místnostech, kde je obvykle stojan s televizorem. Každý odsouzený obdrží při nástupu na ubytovnu matraci, podhlavník a lůžkoviny, a to proti podpisu. Odsouzení jsou povinni mít v době od budíku do večerky ustlané kavalce. Dále je povoleno ležet na ustlaném lůžku v době osobního volna vymezeného v časovém rozvrhu dne. V jinou dobu může odsouzený ležet na lůžku jen s povolením vězeňského lékaře.

Co se týče stravování se strava odsouzeným vydává 3x denně v jídelním bloku do umělohmotného nádobí. Strava je konzumována v jídelně. Jídelníček obsahuje veškeré potraviny a konkrétní druhy ovoce a zeleniny, je zpracován zpravidla na období jednoho týdne a je po projednání stravovací komise pravidelně obměňován. Často dochází k tomu, že se ve stejný den v týdnu opakuje stejné jídlo. K ohřátí vody na zalití čaje a instantních potravin mohou odsouzení používat ponorné vařiče, které si mohou zakoupit. Ve výjimečných případech je možno použít vařič, který je k dispozici na chodbě.

Volný čas mohou odsouzení využívat různě. Ve vězeňské knihovně mají možnost zapůjčit si literaturu, právní předpisy a starší výtisky časopisů, a to ve stanovené dny. Odsouzení si mohou po dohodě s pracovníkem vězeňské prodejny objednat v pracovní dny noviny a časopisy. Knihy, denní tisk a časopisy mohou odsouzenému zasílat též jeho příbuzní nebo jiné osoby. V době svého osobního volna mají odsouzení denně příležitost sledovat televizní pořady v kulturních místnostech jednotlivých kolektivů či využívat vlastní bateriový televizní přijímač. Jednou za čas je povoleno sledování videa. Dle svých zájmů se mohou odsouzení účastnit různých aktivit: míčové hry, posilovna, rukodělné hry, stolní tenis či společenské hry.

5.3 Průběh výkonu trestu

Již před nástupem do Pardubické věznice Luboš věděl, že musí vše podřídit brzkému návratu z vězení. Intenzivně přemýšlel, jak se co nejrychleji zařadit do

systemu věznic, aby mohl získat pro soud takové hodnocení, které by rozhodlo o prominutí zbytku trestu.

5.3.1 Kázeňské tresty a odměny

Řadí se sem takové skutečnosti, které musel vězeň splnit, aby měl alespoň teoretickou šanci u soudu. Předně to bylo bezproblémové chování na oddíle, to je část uzavřeného prostoru, kde pobývá větší skupina vězňů, většinou se jedná o patro budovy, které se na noc zamyká. To především znamenalo, jaký měl vězeň přístup k vychovatelům, dozorům, pedagogům, k mistrům v zaměstnání, v podstatě ke všem civilním zaměstnancům, se kterými se dostal do styku. Všichni tito lidé psali posudky, které končily u soudce na stole. Do této sféry se řadilo i samotné chování mezi vězni na oddíle. Tok informací byl zcela nezadržitelný a vychovatel se do 24 hodin spolehlivě dozvěděl o všem významném, co se mezi vězni událo. Samozřejmě, že informátorů v řadách odsouzených a podezřelých bylo hodně, zabránit tomu však nešlo. V této souvislosti byl vychovatel mnohdy postaven před hotovou věc a vězně, nepříjemné svému okolí, pak perzekvoval formou neoblíbených požadavků, které mu dávali možnost, zohlednit je v posudku.

Nejdůležitější však bylo vyhnout se kázeňským trestům, kdy se jednalo o zaviněné porušení stanovené zákonem nebo na jeho základě uložené povinnosti, pořádku nebo kázně během výkonu trestu. Nejčastěji se jedná o: snížení kapesného, které činí 100 Kč měsíčně o třetinu až na 3 kalendářní měsíce, poté zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce, pokuta až do výše 1000,- Kč, propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dnů s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení, celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dnů, umístění do samovazby až na 20 dnů.

Protipólem jsou kázeňské odměny: pochvala, mimořádné prodloužení doby návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin, zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců, věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1000, Kč, rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce, povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení přerušování výkonu trestu. Pro podmíněčné

propuštění z věznění bylo nejdůležitější získat co nejvíce pochval. Pochvalu bylo nejjednodušší obdržet v zaměstnání prostřednictvím mistra, respektive za dobré pracovní výkony. Další pochvala se dala získat na oddíle, kde se jednalo o úklid chodby, mytí oken, organizování různých sportovních turnajů jako např. ve fotbale, v ping pongu, v šachu nebo třeba v 5-ti boji v posilovně. Kdo si něco vymyslel a obsahovalo to určité kulturní základy, mohl pomýšlet na případné pochvaly. Patřily sem také různé nárazové akce úklidového charakteru v jiných prostorách věznice. (Nařízení vlády č. 365/1999 Sb., Nařízení generální ředitelky VS ČR č. 48/2000)

5.3.2 Aktivita ve věznici

Ve vězení většinou mezi odsouzenými platí přísná hierarchie. Podle Luboše není od věci zajít přímo za „šéfem“, většinou to bývá „předseda vězeňské samosprávy“, a říct mu upřímně, za co tam jste, že nechcete mít potíže a zda vám může pomoci. Vězni většinou oceňují jednání na rovinu. Občas také záleží na koho narazíte, protože vás to někdy může i něco stát.

Po nástupu Luboš navštívil sportovního referenta, který mu nabídl práci na všech sportovištích, (tzn. starost o tělocvičnu i venkovní hřiště). Za to pak dostával pochvaly. Po měsíčním pobytu mu dokonce byla přidělena všechna sportoviště a to i s tou nabídkou, že si mohl zvolit z řad vězňů své spolupracovníky, kteří pak také získávali patřičné pochvaly. To se ovšem nelíbilo vězňům, kteří tam byli déle a měli značný vliv. Většinou to byli právě oni, kteří rozdělávali ostatním práci za určitý finanční poplatek. Luboš tuto službu poskytoval zadarmo každému, kdo se mu přihlásil a chtěl pracovat. Tím pádem ostatní „rozdělovači“ přicházeli o určitý finanční zisk. To přirozeně vedlo k několika hádkám. Oproti vazbě je ve výkonu trestu pohromadě více jak 30 vězňů a stále se obměňují. Nikdy člověk nemůže tušit, kdo ví jaké informace a kdy ti může ublížit. Luboš se však touto skutečností nezabýval, jeho cíl byl jasný, dostat se ven v co možná nejkratším čase a tomu podřizoval naprosto vše.

Mimo práci na sportovištích se Luboš věnoval četbě časopisů, večer se díval na televizi nebo si občas zahrál fotbálek. Svůj program chtěl mít co nejvíce naplněný, aby mu pobyt ve vězení utíkal a nenudil se tam.

5.4 Příprava na propuštění

5.4.1 Úloha vězeňských psychologů

Byl jsem velmi překvapen, že ve věznicích nepracuje člověk, který by měl vězně připravit na život po propuštění. Neexistuje zde žádná prevence, nikdo vězňům neradí, jak začít. Ve věznicích sídlí pouze vězeňský psycholog, který řeší problémy vzniklé až na místě. Svou práci provádí většinou jen formálně, přitom výkon trestu odnětí svobody je hlavně o psychologii. Naopak mnohem větší pochopení a zájem prokazují někteří vychovatelé, jejichž činnost má samozřejmě jiná specifika. Kdyby výkon trestu měl mít opravdu jiný smysl, než pouhé oddělení trestance od společnosti, musely by být sestavovány individuální programy zacházení s odsouzenými. Celý průběh výkonu trestu by pak musel být zejména věcí psychologů, jako je tomu v jiných vyspělých zemích. Výkon trestu je pro recidivisty „brnkačka“, a pro tu „slušnější část“ odsouzených je to spíše utrpení. Úloha vězeňského psychologa je tedy v našich podmínkách taková, jakou si určí on sám. Formální postoj je samozřejmě nesrovnatelně pohodlnější a navíc stejně placený, jako postoj aktivní.

5.4.2 Žádost o podmíněné propuštění

Po uplynutí poloviny trestu zažádal Luboš okresní soud o podmíněné propuštění. Jeho žádost měla být projednána dne 29. 11. 2001 přímo v budově věznice. Luboš, který se snažil ve výkonu trestu dělat maximum, aby mu bylo vyhověno, se upíral právě k tomuto datu. V hlavě se mu honily spousty myšlenek a nejvíc se děsil toho, že mu nebude vyhověno a že jeho trest bude nadále pokračovat. Tato nejistota ho svazovala až do samého soudního líčení.

6 Návrat do společnosti

„Mnoho, nesmírně mnoho jsme ztratili, ale nebyl to ztracený čas. Získané poznatky a zkušenosti, jež jsme si uvědomili až dodatečně, jsou ovšem jen abstrakce skutečného prožitého života. Ale i schopnost zapomínat je milost, k odpovědnému životu přece jen patří paměť a opakování získaných poznatků.“ (Bonhoeffer, 1991, str. 69)

6.1 Cesta k civilu

Myšlenky každého vězně jsou spojeny s dnem, kdy má být propuštěn. Čím více se tento den blíží, tím je to snad i horší. Už ani nevíte, jakou měrnou jednotkou to přepočítat. Na začátku trestu to jsou roky, měsíce, dny hodiny, a pak i minuty.

Dne 29. 11. 2001 nastal Lubošův „den D“. Jako každý čtvrtek zasedal ve věznici soud a mezi projednávanými případy byla i Lubošova žádost o podmíněčné propuštění. V 15:30 hodin soud dospěl k rozhodnutí a jeho žádosti vyhověl.

V den propuštění musí ještě odsouzený odevzdat všechny věci, které měl ve vězení zapůjčeny, případné ztráty nebo poškození musí uhradit. Dále obdrží osobní věci, které měl v úschovně, a poté jsou s ním vyřešeny administrativní úkony spojené s ukončením výkonu trestu. Věznice dbá o to, aby odsouzení byli z výkonu trestu propuštěni s platnými doklady osobní totožnosti. O nadcházejícím propuštění odsouzeného by měl být informován jeho sociální kurátor v místě bydliště, policie a případně další orgány.

Soud Luboše propustil bez povinnosti pravidelných návštěv u kurátora. Přesto si kontakt na svého kurátora pro jistotu napsal, kdyby náhodou potřeboval pomoci s nějakým zařízením.

Po opuštění nápravného zařízení se Luboš cítil velmi šťastný. Měl pocit, jako by se znovu narodil. Tento pocit mu vydržel několik dní. V těchto dnech si vážil každé minuty - pořád se smál, měl opět radost ze života, navštěvoval příbuzné a užíval si

přítomnosti rodiny. Ovšem po pár dnech musela přijít realita a otázka typu: „Co budu dělat, abych začal opět skutečně žít normální život?“

6.2 Problémy s prací

Lidé jsou po výkonu trestu ve vězení potrestáni, ale další trest na ně čeká i po propuštění, kdy vám společnost neumožní, najít si práci jako například skladník nebo popelář. Všude po vás požadují výpis z rejstříku trestu a zde nastává problém. Musíte řešit existenční problémy, nechcete být nikomu na obtíž. Valí se na vás exekuce, jde po vás „sociálka, VZP, finančák“. Všude vám naskakují neskutečné penále a vy nemáte žádnou možnost výdělku, abyste jim to mohli splácet. Kam se hnete, čekají na vás jako na lovnou zvěř.

Luboš se dostal do situace, kdy měl jasno v tom, že se už nechce do vězení vrátit, a tudíž s krádežemi již nechtěl začínat. Tato trestná činnost mu byla cizí. Přesto musel vůči společnosti zvolit menší zlo. Přihlásil se na pracovní úřad a pobíral sociální dávky. Jak sám říkal, stačilo mu to jen na pokrytí nákladů na bydlení a úřad mu hradil sociální a zdravotní pojištění. Na „chleba“ si musel vydělat jinde.

Bohužel začal pracovat „na černo“. Tímto způsobem vystřídal mnoho zaměstnání. Začínal jako řidič u pekáren, dále pracoval na stavbách po celé České republice a poté dělal kulisáka na Barrandově. Práce mu nevadila. Naopak byl rád, že nemá na „poflakování“ čas a že má při práci tzv. „čistou“ hlavu. Jako velký problém tohoto způsobu obživy se později ukázal v tom, že člověk nikdy neměl jistotu, zda mu zaměstnavatel nějakou mzdu zaplatí. Často se mu přihodilo, že mu nic nedali, a tak pracoval zadarmo, tudíž vlastně zbytečně.

Co se týče práce, tak tímto způsobem Luboš proplouval několik let. Nic stálého se mu najít nepodařilo. Vždy to ztroskotalo na jeho minulosti. On sám to nějak neřešil, na živobytí si vydělal a staral se prakticky sám o sebe. Neměl žádné děti a jiné závazky, o které by se musel starat.

6.3 Pomoc rodiny

Po návratu z vězení měl štěstí, že se mohl někam vrátit. Mnoho propuštěných tuto možnost nemá a zůstává bez domova. Jeho matka mu poskytla střechu nad hlavou a ostatní zázemí. Začal pociťovat, že své rodině vděčí za šanci, aby se už do vězení nevrátil. Uvědomil si, že byl na matku zlý, ale přesto mu dala opět šanci. Jejich vztah se postupem času zlepšil, začali si znova rozumět. Dokázal se jí svěřit se svými starostmi. Jeho maminka věděla, že nejdůležitější pro Luboše bude, když nebude mít čas na hlouposti. Měla strach, aby opět nezačal chodit rovnou po práci do hospody a nezačal se stýkat s lidmi, kteří by ho opět stáhli na dno. Věděla, že má rád děti, a proto nebyl problém s jeho volným časem.

Po práci se společně věnovali dětem, o které se maminka starala. Chodil s nimi sportovat a hlídal je. Zvláště se upnul na nejmenšího tříletého chlapce, který se jmenoval Richard. Jeho matka, Lubošova kamarádka, se o něj nechtěla starat, a tak si ho Lubošova maminka vzala do péče. Luboš se o něj staral jako o vlastního. Jezdil s ním na výlety, kupoval mu oblečení. Když byl větší, učil ho hrát fotbal, bral ho na tréninky, učil ho plavat a také s ním chodil na zimní stadion, kde ho učil bruslit. Dále trénoval jeho řeč, aby dobře vyslovoval. Viděl v něm právě sebe a nechtěl dopustit, aby ho vychovávala ulice, aby z něj vyrostl kriminálník. Všechn svůj volný čas podřizoval tomuto chlapci.

Dalším důležitým člověkem v jeho životě po propuštění byl jeho bratranec Petr, který pracuje jako policista u útvaru rychlého nasazení v Praze. Začal na Lubošovi pracovat, věnoval mu mnoho času. Chtěl mu pomoci k resocializaci. Jeho heslem bylo, že kritika musí být krátká a cílená. Nejprve si s Lubošem vyříkali minulost, přičemž mu Petr řekl, co si o něm myslí. Poté mu nabídl svou pomoc. Začal mu vysvětlovat, co dělá špatně. Učil ho rozlišovat problémy, co je důležité a co naopak méně. Dále se mu Petr snažil objasnit cenu peněz. Když Luboš potřeboval peníze, tak mu někdy půjčil, ale jindy ne. Vysvětloval mu, kdy je to důležité a kdy ne. Luboš začal pociťovat, že peníze jsou důležité na živobytí a stravování, ale ne na alkohol nebo automaty. Petr dodával Lubošovi sílu, morálně ho podporoval, dokázal mu vynadat, ale i pochválit. Luboš se chtěl změnit a Petrovi plně důvěřoval. Byla to pro něj důležitá škola života a na Petra se obrací dodnes. Mají spolu skvělý vztah.

6.4 Pomoc manželky

Nejdůležitějším člověkem Lubošova života je bezpochyby jeho současná manželka Monika. Seznámili se spolu 4 roky po Lubošově propuštění, kdy byl nezaměstnaný a pracoval jen po brigádách. Monika, která byla rozvedená a měla dvě děti, k sobě hledala oporu a otce svých dětí. Luboš zase stál o rodinu, které by se mohl věnovat, o kterou by se mohl starat. Oba dva si v minulosti mnoho prožili, možná proto k sobě měli tak blízko. Najednou si Luboš uvědomil, že to o čem snil ve vězení - velká rodina, láska a normální život je velmi blízko.

Základem úspěchu ale bylo najít si stabilní zaměstnání, aby se mohl o rodinu starat. Monika mu s tím začala pomáhat, avšak nebylo to vůbec jednoduché, protože Luboš stále neměl čistý trestní rejstřík, o jeho vymazání mohl požádat až za rok. Proto se musel uchýlit k padělání výpisu z rejstříku trestů. Bylo to sice riskantní, ale Luboš chtěl rodině obětovat cokoli. Díky tomu činu získal stálé zaměstnání ve firmě Foxconn, kde po roce dokonce povýšil na vedoucího skladu a měl pod sebou několik podřízených.

Ovšem i přes stálé zaměstnání neměl Luboš ve svém životě vyhráno. Poté co se věřitelé a příslušné státní orgány dozvěděli, že pracuje, začaly se na něj valit exekuce. Z platu mu začali strhávat značnou část peněz. Teď ale věděl, že už to nemůže vzdát a jen tak odejít. Chtěl být se svou novou rodinou a chtěl být ten zodpovědný. Přes všechny finanční potíže se rozhodl, že se chce s Monikou oženit, že právě ona je ženou jeho života. Ona mu dala do života řád. Už netrávil večery po hospodách, věnoval se rodině. Na pivo zašel třeba jen 1x týdně. Staral se o nákupy, dokonce vařil večeře. Monika mu nabídla dokonalé rodinné zázemí, plné lásky a pohody. Luboš se začal vzorně starat o její děti, Monice se stal oporou a oba pochopili, že už bez sebe nemůžou žít.

Před samotnou svatbou však musel vyřešit několik právních kroků, aby jeho budoucí manželce nesebrali veškerý majetek kvůli jeho dluhům. Sepsali předmanželskou smlouvu. On sám se placení nechtěl vyhnout, i když své dluhy bude splácet ještě několik let. Po roční známosti nakonec proběhla svatba a posléze se jim

narodila holčička Natálka. Lubošův život se na dobro ustálil, konečně začal být doopravdy šťastný. S bývalého kriminálního se stal šťastný otec a milující manžel.

6.5 Současný stav

V současné době je Luboš již 3 roky ženatý, jeho dcera Natálka už dělá první krůčky po světě a říká první slůvka. Luboš má čistý rejstřík, změnil zaměstnání a začal podnikat. Stará se o rozvoz reklamních letáků v Pardubicích a okolí, má pod sebou několik zaměstnanců. Stále splácí své dluhy, ale z nejhoršího už je venku. Nyní žije spořádaný život, pracuje, ve volném čase si přivydělává jako hokejový a fotbalový rozhodčí. Nežije ve stresu a v nejistotě jako dřív. S manželkou si jsou oporou a žijí ve spokojeném manželství.

Závěr

Psaní bakalářské práce pro mě znamenalo něco víc než pouhé splnění této části mého studia. Téma této závěrečné práce jsem si nevybral zcela náhodně. Tím daným „hnacím motorem“ pro mě byla skutečnost, že se poměrně často stýkám s člověkem, pro kterého téma vězení není cizí.

Ústřední postavou mé bakalářské práce je člověk jménem Luboš. A právě Luboš je můj dlouholetý známý. Společně jsme několikrát vedli rozhovory o jeho životě, jeho strastech. Lubošův zajímavý příběh mě inspiroval právě k jejímu napsání.

Zjistil jsem, že to jsou obyčejní lidé, kteří mají své city, starosti i problémy. Lidé, kteří své životní touhy i strasti řeší po svém a to jest porušováním zákona. Většina z nich je odsouzena za krádeže, podvody a drogy. Shrnuto za ty činy, na nichž se dá vydělat nelegálním způsobem mnoho peněz. Mnozí z těch, kteří ve vězení prožili část svého života, se už nikdy nechtějí vrátit. Přesto tam většina opět skončí, protože nedokáží chodit do práce, starat se o rodinu, přes den žít a v noci spát. Do relativně normálního života je uvede zas až vězení. Snažil jsem se pochopit právě tyto lidi včetně Luboše, kteří se stali opakovanými recidivisty a vžít se do jejich myšlenek a pocitů. U některých vězňů to byla jen obyčejná touha po blahobytu za co nejrychlejší dobu. U Luboše to bylo ale něco jiného, bylo v tom něco víc. Chtěl tím vyřešit své problémy v rodině, své pocity méněcennosti, kdy ho opustila jeho přítelkyně a něco si pro sebe dokázat. Jenže celé to mělo háček v podobě nelegální činnosti a to v té nepříznivé době nemělo pro Luboše žádnou váhu.

Každý z nás je jiný a jinak si vysvětluje své denní potřeby života, a proto se často neohlížíme na to, co může být pro ostatní nejlepší. Pochopil jsem, že když člověk má určitou motivaci, může se napravit. Asi nejlepší a nejúčinnější motivací pro vězně je to nejdůležitější v životě – rodina. Alespoň v případě Luboše to tak bylo. Pocit, že se máte kam a za kým vrátit, je k nezaplacení.

Použitá literatura:

MALÁ, Drahomíra: *Vězeňství po Česku*. Tišnov: Sursum, 2003. ISBN 80-7323-062-3

Vězeňská služba ČR: *České vězeňství*. 2003, roč. 11, č. 1. ISSN 1213/9297

BARTOŠEK, Karel: *Český vězeň*. Praha: nakladatelství Paseka , 2001. ISBN 80-7185-363-1

GOFFMAN, Erving: *Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-21-0

BONHOEFFER, Dietrich: *Na cestě k svobodě*. Praha: nakladatelství Vyšehrad, 1991. ISBN 80-7021-081-8

ZIMBARDO, Philip G.: *Moc a zlo*. Břeclav: Moraviapress a.s., 2005. ISBN 80-86181-80-4

MATOUŠEK, O.;KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha, Portál, 1998. ISBN 80-7178-2226-2

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0

Internetové stránky:

Rozhovor s vazební psycholožkou Ivanou Janatovou, 2009. [online]. Dostupný z WWW:

http://zdravi.idnes.cz/vazebni-psycholozka-ve-vezeni-vidime-spise-sebelitost-pgr-psychologie.asp?c=A090206_104449_psychologie_bad

Vězeňská služba České republiky. [online]. Dostupný z WWW:

<http://www.vscr.cz/>

<http://www.vscr.cz/kategorie/?kLegislativa>

Věznice Pardubice. [online]. Dostupný z WWW:

http://pardubice.vscr.cz/clanky/?cl_id=35

Právní předpisy:

- Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní ČR, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 169/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody a změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
- Nařízení vlády č. 365/1999 Sb. o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do zaměstnání ve VTOS
- Nařízení generální ředitelky VS ČR č. 48/2000 o odměňování odsouzených osob zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů

Články:

České Vězeňství. Vězeňská služba České republiky. 2004, č. 5. Praha : Věznice Praha - Pankrác. Dostupný z WWW: <www.vscr.cz>. ISSN 12139297